

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie
Kombinované magisterské studium

II. ročník

Seminární práce

Vztah učitel žák v bojových uměních

Ing. Alois Konečný
Keplerova 14
783 71 OLOMOUC-Holice
tel.,zázn.: 58 531 48 28
Email: alois.konecny@volny.cz

OLOMOUC 2003

Seminární práce

Komunikace mezi učitelem a žákem ve škole sebeobrany Ji-Jitsu

OBSAH

1. Mezilidský vztah	3
2. Způsob vyučování sebeobrany	4
2.1 Výuka spojená s dojo etiketou.	4
2.2 Cvičení kata	5
2.3 Cvičení randori	6
3. Loajalita	7
4. Teoretická výuka	8
5. Referenční seznam	10

Po delší úvaze a konzultacích jsem se rozhodl, že zpracuji původní seminární práci na téma „**Komunikace mezi učitelem a žákem ve škole sebeobrany Ji-Jitsu**“¹.

Jedná se o aktuální téma a (některé) poznatky zde uvedené lze jistě využít i jinde, nejenom v dojo (místo kde se cvičí bojová umění-to může být i palouk v lese aj.).

¹ Ji-Jitsu je systém obran a protiútoků beze zbraně, příležitostně se zbraněmi proti neozbrojenému, nebo ozbrojenému útočníkovi, vše s využitím zákonů přírodních a společenských.

Protože jeden obrázek je více než tisíc slov, dovolím si zde publikovat jednu fotografii z mého cvičení sebeobrany Ji-Jitsu v dojo na semináři ve Svitavách 2003.

Mně osobně obrázky a fotografie v mnohých odborných publikacích silně chybí. Je to ovšem otázka autorů a jejich možností, které si vytvořili, případně, které si vytvořit chtějí.

Na fotografii je dobře vidět, že žáci jsou soustředění kolem učitele a sledují pozorně jeho předvádění technik sebeobrany. Jedná se o techniku sebeobrany škrcení bez límce „Hadaka žime“.

Rovněž úsměv ve tváři mladší žákyně vpravo ukazuje, že atmosféra je vznešená, přátelská a příjemná.

Oblasti komunikace učitele boje s žáky a naopak

1. Mezilidský vztah

Mezilidský vztah je v podstatě klasickým vztahem učitele a žáka. Jsou zde vymezeny role. Učitel učí a žák se chce něco naučit. Průcha-Valterová-Mareš (1995)

Jistá výhoda ve školách boje je v tom, že žáci se chtějí učit, jsou motivováni k tomu aby se něco naučili. Přihlásili se zde dobrovolně a za cvičení si platí. Ve školách státních apod. již tak velká motivace k učení není. Důvodů je mnoho, jedním z nich je ten, že je v podstatě úplně jedno s jakými známkami žák školu absolvoval. Nikdo se ho na to nikde nebude ptát. Výjimkou může být, pokud se chce žák dostat na nějakou další, vyšší školu, potom musí trochu více studovat a sledovat svůj prospěch.

Vztah učitel – žák je v jistém smyslu nerovnovážný vztah daný jejich rolí a očekáváním naplňování těchto rolí.

Učitel je (měl by být) vedoucí činitel a žák je vedený.

Samozřejmě, že jsou možné různé způsoby vedení a tím také různě prezentovaný mezilidský vztah.

Tento vztah může být:

- úřední, komisní
- přátelský
- familiární
- vysoce profesionální
- loajální (viz dále)
- servilní (viz dále)
- ortodoxní, kopírující samurajskou² kulturu apod.
- kombinace více variant

² samuraj, příslušník feudální vládnoucí třídy starého Japonska, tato třída byla zrušena revolucí Meiji

Osobně si myslím, že vždy jde o kombinaci více variant, kdy ovšem některá převažuje. Sám dávám přednost přátelskému vztahu kombinovanému s profesionalitou a loajalitou ke svým žákům.

Problémem, může někdy být přátelskost, kterou si někteří žáci někdy zaměnit s tím, že si mohou dovolit k učiteli to co ke svému kamarádovi.

2. Způsob vyučování sebeobranu

Způsobů vyučování je celá řada:

- vyučování podobné předmětu tělesná výchova bez dojo etikety
- vyučování v tradičním duchu dojo etikety
- vyučování způsobem vojenského drilu a počítání 1-10
- analytická metoda učení technik po částech
- syntetická metoda učení technik vcelku
- cvičení kata, neboli forma
- cvičení randori, neboli volný boj

Opět zde platí, že způsobů vyučování je velké množství a opět neexistuje jedna jediná cesta jak toto úspěšně realizovat.

Způsob vyučování ovlivňuje velmi významně způsob komunikace se žáky, vše se spolu permanentně prolíná.

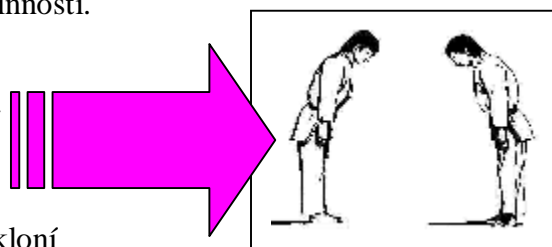
Já osobně preferuji způsob vyučování v tradičním duchu spolu s dojo etiketou. Techniky nacvičuji pomocí analyticko-syntetické metody. Jako dvě hlavní formy cvičení preferuji nácvik randori a nácvik kata. K tomu permanentní studium teorie.

V další části seminární práce tyto pojmy vysvětlím:

2.1 Výuka spojená s dojo etiketou.

Dojo etiketa je způsob chování, komunikace v dojo³, tedy ve cvičební místnosti, kde se cvičí bojová umění. Celá tato záležitost je zcela dobrovolná. Lidé se dobrovolně přihlásili a tím také dobrovolně plní tyto závazky a povinnosti.

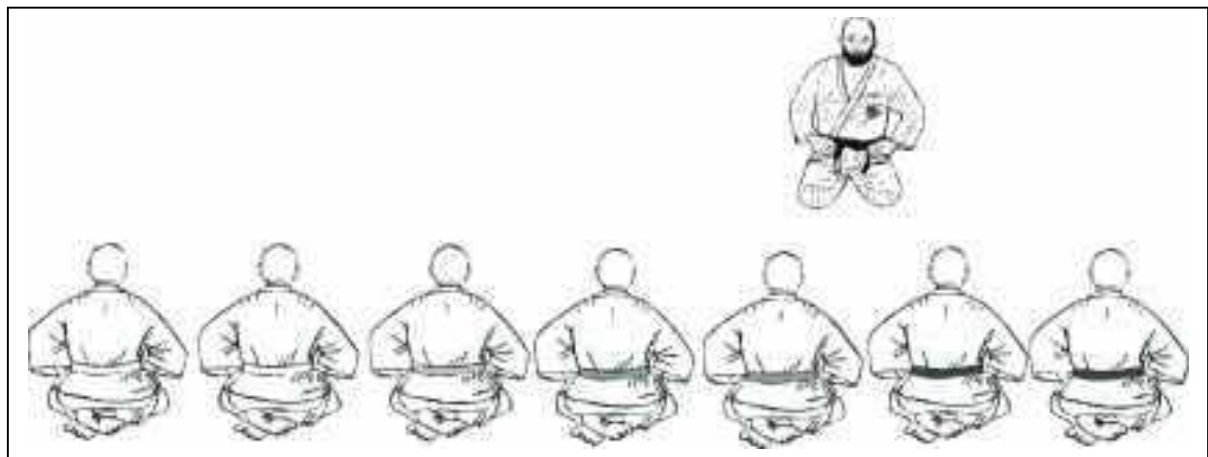
- při příchodu do dojo se ukloní
- při odchodu z dojo se ukloní
- před zahájením cvičení se ukloní
- po skončení cvičení se ukloní
- při příchodu k vlajce se ukloní
- před komunikací s učitelem se ukloní
- po skončení komunikace s učitelem se ukloní
- před komunikací s vyšším technickým stupněm se ukloní
- při braní a odkládání zbraní pro cvičení
- když učitel něco vysvětluje zaujmou žáci pozici v kruhu, nebo v řadě dle určení učitele
- na začátku a na konci celého cvičení se provádí velký pozdrav v pozici zazen⁴
- vyšší technické stupně jsou při nástupových tvarech skupiny na čestném místě(viz dále)
- v dojo se nevedou řeči, které nesouvisejí se cvičením

³ dřívě meditační hala buddhistických mnichů, dnes (zejména) místo kde se cvičí bojová umění

⁴ sed na patách, meditační poloha pro nácvik relaxace, koncentrace a meditace

Tyto úklony se mohou zdát někomu kdo není **in**, až přehnané, nebo nesmyslné. Není tomu ovšem tak. Jedná se o dobrovolnou komunikaci spojenou s **duchem úcty**. Úcta je zde k prostoru kde se cvičí, ke zbráním, ke všem účastníkům i k technikám a ke škole. Dojo etiketu dodržují dobrovolně všichni žáci (nejenom začátečníci) i učitel. Dojo etiketa se může zdát hodně složitá, ale nic na tom není. Vše se začíná a končí pozdravem, jak prosté a jednoduché!

Můj vlastní obrázek: velký pozdrav na začátku a na konci cvičení tzv. pozice zazen-sed na patách, žáci jsou seřazeni podle technických stupňů (nejnižší jsou z našeho pohledu vlevo, nejvyšší jsou vpravo), učitel sedí proti řadě žáků na nejčestnějším místě

K čemu ta dojo etiketa vlastně slouží?

- zjednodušuje systém komunikace
- dává jednoduchá a jednoznačná pravidla
- ovládání emocí a chování, které jsme si nezvolili
- spolupůsobí na sebeovládání žáků (i učitelů)
- je prevencí proti úrazům
- zjednodušuje (do jisté míry) celý pedagogický proces
- má výchovné působení

2.2 Cvičení kata

*Kata a randori
jako dvě strany
jedné mince*

Jedná se o cvičení formy. Učitel předvede techniku a žák jí přesně napodobuje. Nemůže si zde nic přidávat, ani ubírat, jde o velmi přesné 100% napodobení.

Existuje nepřehledné množství technik a jejich variací.

Učitel vybere jednu z nich a tu žáci procvičují.

V pokročilých fázích cvičení může žák také improvizovat, ale to již musí něco umět.

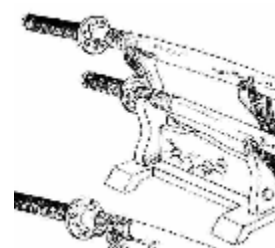
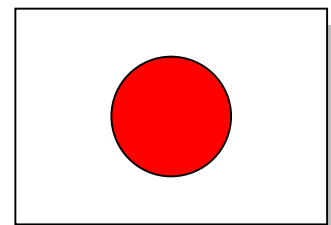
2.3 Cvičení randori

Cvičení randori, to je cvičení formou volných bojů. Existuje zde nepřehledné množství volných bojů beze zbraně i se zbraněmi ve dvojicích i ve větších skupinách.

1. Motivace žáků a učitele

žáci (i učitelé) jsou motivováni celou řadou faktorů

- prostředím dojo, jeho vybavením, vlajka, zbraně, tatami⁵ aj.
- dojo etiketou
- cesta dó, tedy životní dráha a cvičení jako její součást
- vlastním zajímavým cvičením úpolů⁶
- cvičením technik kata (viz výše)
- cvičením technik randori (viz výše)
- technické stupně vyspělosti KYU/DAN⁷
- certifikáty, které získají po složení zkoušky na technický stupeň
- zbraně pro cvičení
- oblečením pro cvičení⁸
- semináře navíc nad rámec běžného cvičení
- letními tábory
- pochvala ústní
- přátelské poplácání po zádech a pokývání hlavou (když se cvičení povedlo) učitelem, (i učitelé mají své učitele)
- aj.

Tyto faktory opět spolupůsobí a fungují také při vzájemné komunikaci učitele a žáka.

Připomínám, že sebeobrana není sportem, nepořádají se zde soutěže, nedá se zde zvítězit na body, takže motivace tohoto typu odpadají. Pokud se jedná o soutěž-sport, nelze nikdy hovořit o sebeobraně. Ve sportu je vždy rovnost šancí na vítězství danou pravidly, kategoriemi a rozhodčími.

S motivací učitele je to ovšem podstatně složitější než u žáků.

Je motivován tím, že jeho žáci dobře cvičí a cvičení jim pomáhá i jinak – obstat v životě.

Musí zde nastoupit rovněž institut auto-motivace, protože učitele nikdo speciálně nemotivuje a nežene vpřed.

Nemotivačně zde působí zvláště po několikati letech působení v dojo stále učit dokola a začínat cvičení 6.° a vyrovnání se s odchodem pokročilejších žáků....

Spolupůsobí zde ovšem silně i celá řada dalších faktorů, které působí na učitele nemotivačně, lidově jako „klacky pod nohy“.

- velká fluktuace a pohyb žáků, kdy učitel stále začíná výuku od začátku
- ceny pronájmů dojo
- ceny propagace
- některá konkurence porušující zásady profesionality, dojo etikety a slušného soužití

⁵ žíněnka na cvičení, dnes poměrně drahá, 1 m² stojí i několik tisíc

⁶ cvičení kde usilujeme o překonání soupeře, či přemožení: technicky, takticky, psychicky a fyzicky

⁷ kyu=žákovský stupeň, dan=mistrovský stupeň, náplň stupňů je stanovena ve zkušební řádu

⁸ kimono jako nesprávný, ale zažitý název cvičebního úboru, správný, ale málo používaný název je gi

- lidé sledují spíše vnější efekty, nikoliv skutečnou kvalitu
- malá tolerance různých škol a adeptů boje....
- malá teoretická znalost různých adeptů, kteří ovšem rozumí všemu
- malé IQ různých adeptů boje
- zaměření populace na různé pseudovýkony a často nebezpečný adrenalin
- aj.

3. Loajalita

Loajalitou se myslí oddanost, věrnost, poctivost, upřímnost, přímost, otevřenost v jednání, snášenlivost.

Předpokládám loajalitu nejenom u žáků, ale také u učitelů.

Skuteční samurajové byli loajální. Dnešní bojovníci jsou většinou úplně jiní...

Jinou vlastností je servilnost, tedy podlézavost, patolízalství, snažící se způsobem často bezcharakterním zavděčit otrocky. (tzv. student Hujer) Samozřejmě, že to dělají se ziskuchtivým záměrem něco získat.

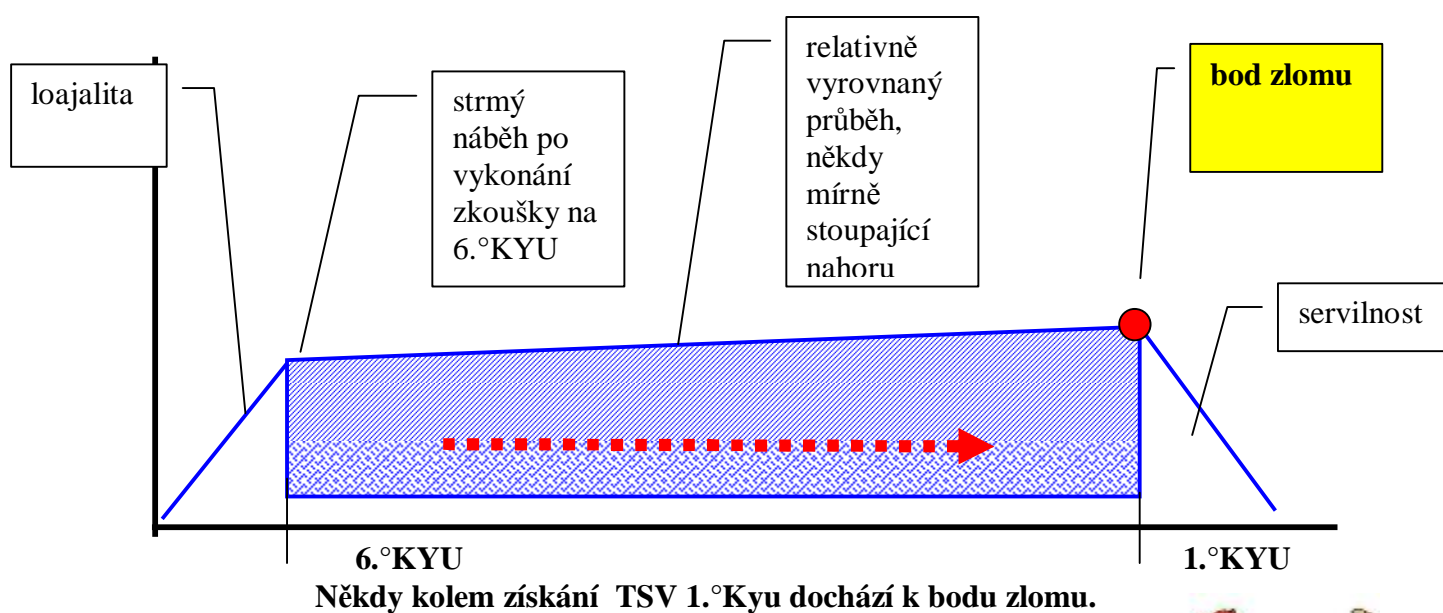
Mají k tomu „skvělou“ přípravu ze své dřívější činnosti, případně z rodiny apod.

Vnější projevy obou vlastností mohou být pro neznalého, naivního pozorovatele stejné, rozdíl je ve vnitřním postoji a upřímnosti. Všechny tyto náležitosti spolehlivě posoudí soudce čas navzdory vašemu momentálnímu stavu, či názoru. Celá tato problematika je poměrně skrytá, ale o to je vážnější a nebezpečnější.

U adeptů bojových umění je teoretický předpoklad jejich loajality ke škole a také ke svému učiteli. Skutečností je ovšem fakt, že mnozí adepti loajalitou neoplývají, ale naopak mají v sobě značně velkou dávku servilnosti.

Loajalita může časem přerůst do servilnosti, ale je snad i možný teoreticky, vzácně i opačný proces.... Konečný (2001,2002)

Grafické vyjádření loajality ve vztahu k výši TSV⁹

Jaké jsou hlavní příčiny bodu zlomu?

⁹ technický stupeň vyspělosti

- žák se stává přemoudřelý, nikoliv moudrý
- žák si myslí že již všechno z technik umí (je přece nejlepší)
- žák si myslí, že již všechno zná z teorie (je přece nejchytřejší)
- ztráta motivace žáka ve stávajícím klubu
- ztráta zodpovědnosti žáka ve stávajícím klubu
- ztráta nadšení a pozitivních emocí, rady učitele bere žák jako útok na svou osobu
- hypertrofie EGO
- zaměření žáka spíše na materiální faktory, vnější, povrchní efekty, šou, místo na ideály a cestu
- žák podlehně různým pochybným „vábením“ a svodům jiných
- žák není skromný, jeho ambice a sebevědomí je velmi silné a nekoresponduje s jeho „výkony“
- problémy s dojo etiketou, teoreticky ví o co jde, ale vnitřně nepřijal tyto zásady
- problémy vztahové, komunikační s učitelem, žák ví o co jde, ale vnitřně toto nepřijal, žák odchází pryč ze školy definitivně (po několikati letech) a „zapomene“ se rozloučit, jeho „unavený“ mozek již pomalu přestává pracovat
- nedostatek odvahy žáka něco přiznat, něco sdělit, souvisí rovněž se slušností aj.
- místo loajality nastupuje servilnost
- snaha jít rychlou, „snadnou“ cestou na úkor jiných...
- snaha žáka rychle se osamostatnit, „podnikat“ a rychle vydělat co nejvíce peněz jakýmkoliv způsobem
- snaha rychle vytunelovat svůj klub a využít (zneužít) kontaktů, znalostí, kvalifikací pouze pro svůj prospěch

Problematika loajality by vydala na samostatnou seminární i diplomovou práci.

4. Teoretická výuka

Osobně považuji teoretickou výuku při cvičení bojových umění a sebeobranu za velmi důležitou pro efektivní nácvik a také pro komunikaci. V mnohých školách toto dnes citelně chybí?!

Nelze rozumně cvičení zúžit pouze na praktickou část.

Při teoretické výuce opět dochází ke komunikaci mezi učitelem a žákem.

Osobně předpokládám diskuzi.

Mé zkušenosti např. z Univerzity ovšem ukazují, že žáci nejsou k diskuzím vedeni.

Chápu to.

Je jistě pohodlnější a rychlejší sdělit žákům „to a to se naučte a nebudeme o tom diskutovat“.

Mně osobně ale takový přístup vadí, ale uznávám, že je to tak o hodně jednodušší pro obě strany pro učitele i pro žáky. Je to zaužívaný-nezničitelný model asi na věky věků.

Setkal jsem se dokonce na Univerzitě dokonce s vášnivou diskuzí studentů na téma „my nechceme diskutovat“. Z toho již trochu mrazí v zádech?!

Pro mne je diskuze dialog, fundovaný dialog také zpětná vazba. Zjistím tak čemu studenti nerozumí, co je trápí, co je zajímá, co by chtěli dále vysvětlit, procvičit a tak podobně.

Stalo se mně také jednou v začátcích semestru, že studenti, budoucí učitelé TV nebyli schopni diskutovat (bylo hluboké mlčení), ani když jsem jim navrhoval různá zajímavá, aktuální témata.¹⁰ Uzavřel jsem to tedy slovy, že „známku“ za diskuzi si každý napíše sám. Na ta slova se ozvala studentka, že to přece s nimi tak zlé a najednou se přece jenom diskuze rozjela na plné obrátky.

Pravdou také je, že mnozí studenti by i měli co říct, ale sklouzávají do syndromu průměrnosti a nechťejí se „ztrapnit“ před pohodlnějšími, ale jinak dominantními kolegy.

Osobně považuji za dosti důležitou otázku bohužel mnohdy nejenom začátečníků, když cvičíme nějakou techniku sebeobranu „**Co kdyby** ale útočník udělal úplně něco jiného než my teď cvičíme“?

Odpověď:

Vítám vás ve velké rodině cokdybáků!

Neexistuje ve cvičení kata žádné „**co kdyby**“, jinak by se bohužel cvičení změnilo v chaos.

Ve cvičení je třeba vždy respektovat předvedenou formu kata a tu cvičit naprosto přesně.

Ve cvičení randori si můžete řešit váš problém a zkoušet různé jiné možnosti.

Až budete pokročilý žák, můžete začít směle improvizovat.

Závěrem:

Komunikace a vztah učitel žák je spíše umění, než nějaké naučené dovednosti, ne každému je zde od přírody dáno....

Zde nastíněný systém komunikace učitel-žák nemusíte v jiných školách boje nalézt.

Pro své žáky dávám dispozici celou řadu studijních materiálů, video kazety sebeobrany Ji-Jitsu. Také nad jejich obsahem se žáky diskutujeme v rámci jejich přípravy na zkoušky aj. Mnohé bojové školy vůbec nesledují aby jejich žáci měli alespoň minimální znalosti. Často nevědí ani kdo, kdy, jak a proč založil jejich školu boje. Někaké další znalosti historie, práva, taktiky, strategie také nehrozí. Stačí mít jen svaly.....bohužel větší svaly může mít kterýkoliv další hlupák.

¹⁰ např. velmi dobře mediálně známý případ manželů Stodolových z r.2003 aj.

5. Referenční seznam

- Konečný,A.: Informační databáze, 2001.
Konečný,A.: Informační databáze, 2002.
Konečný,A.: Informační databáze, 2003.
Průcha-Walterová-Mareš: Pedagogický slovník, Portál Praha 1995.
Brenza,J.metodický pokyn 2003
Brenza,J.ústní konzultace 2003

www.volny.cz/aloes.konecny